

7ο Μάθημα: Επιστημονικός Σοσιαλισμός – Κοινωνική Επανάσταση και Ιστορική Αναγκαιότητα

Δευτέρα, 5 Μαΐου 2025

1. Από τον ουτοπικό σοσιαλισμό στον επιστημονικό σοσιαλισμό

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς απορρίπτουν τον «ουτοπικό σοσιαλισμό» των Saint-Simon, Fourier και Owen ως ηθικά ευγενή αλλά θεωρητικά και πρακτικά αναποτελεσματικό.

Αντιπροτείνουν τον «επιστημονικό σοσιαλισμό» ως θεωρία που στηρίζεται στην ανάλυση των υλικών κοινωνικών σχέσεων και της ιστορικής εξέλιξης των παραγωγικών δυνάμεων.

2. Η θεωρία της Ιστορίας: Ιστορικός Υλισμός

Η Ιστορία ως πεδίο πάλης ταξικών συμφερόντων.

Κάθε ιστορική εποχή χαρακτηρίζεται από τη σύγκρουση ανάμεσα σε τάξεις με αντικρουόμενα συμφέροντα: δούλοι – αφέντες, δουλοπάροικοι – φεουδάρχες, προλετάριοι – αστοί.

Η αλλαγή του τρόπου παραγωγής προκαλεί κοινωνική επανάσταση. Η πάλη των τάξεων είναι η κινητήρια δύναμη της ιστορικής εξέλιξης.

3. Η θεωρία της υπεραξίας και η εκμετάλλευση

Στην καπιταλιστική οικονομία, η εργασία είναι η πηγή της αξίας.

Ο εργάτης αμείβεται λιγότερο από την αξία που παράγει: η διαφορά αυτή είναι η υπεραξία, την οποία ιδιοποιείται ο καπιταλιστής.

Η εκμετάλλευση δεν είναι ηθικό ζήτημα αλλά εγγενές χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος.

4. Η πολιτική στρατηγική: Κατάληψη του κράτους και δικτατορία του προλεταριάτου

Το κράτος δεν είναι ουδέτερος μηχανισμός αλλά εργαλείο κυριαρχίας της κυρίαρχης τάξης.

Η επανάσταση απαιτεί την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας από την εργατική τάξη.

Η «δικτατορία του προλεταριάτου» αποτελεί μεταβατική φάση προς την αταξική κοινωνία, χωρίς εκμετάλλευση και κράτος.

Ο σκοπός: η κατάργηση της ταξικής κοινωνίας και η εγκαθίδρυση του κομμουνισμού.

5. Η έννοια της ιδεολογίας

Η κυρίαρχη ιδεολογία κάθε εποχής είναι η ιδεολογία της κυρίαρχης τάξης.

Η ιδεολογία συγκαλύπτει τις σχέσεις εκμετάλλευσης και παρουσιάζει την υφιστάμενη τάξη πραγμάτων ως «φυσική» ή «αναπόφευκτη».

Απαραίτητη η αποκάλυψη αυτών των ιδεολογικών μηχανισμών για την απελευθέρωση της εργατικής συνείδησης.

6. Ερωτήματα προς συζήτηση

Πώς διαφοροποιείται ο επιστημονικός σοσιαλισμός από τον ηθικό ουτοπισμό των πρώιμων σοσιαλιστών;

Είναι δυνατή η επαναστατική αλλαγή χωρίς προσφυγή σε μορφές καταναγκασμού;

Ποιος είναι ο ρόλος του κράτους στις διαδικασίες κοινωνικής αλλαγής;

Μπορεί η επαναστατική πρωτοπορία να αποφύγει τον αυταρχισμό;

Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη:

- Karl Marx & Friedrich Engels, Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο (1848)
- Karl Marx, Κεφάλαιο (1867), Τόμος Ι – Κεφάλαια για την υπεραξία
- G.A. Cohen, Karl Marx's Theory of History: A Defence (1978)
- Louis Althusser, Για τον Μαρξ (1965)